

Glavni junak Lucij pripoveduje o svojih doživetjih, o prihodu v deželo čarovništva Tesalijo. V hiši neke čarovnice se je s pomočjo služkinje pomotoma spremenil v osla, ker pač ni bila večja vseh čarovnij. S tem pa so se začele težave: ugrabili so ga razbojniki, kasneje jim je pobegnil, bil vseskozi v življenjski nevarnosti, služil raznim gospodarjem in doživljal najbolj nenavadne reči. Tako je moral na primer ugoditi poželenju in nenaravni strasti imenitne gospe. Skoraj bi ga vtaknili v gledališče, kjer bi naj svoje erotične veščine na veliko razkazoval (pripravili so mu že žrtev, neko razbojnico), vendar mu je prej uspelo priti do svežih vrtnic, ki so mu povrnile človeško podobo. Večkrat se mu je prikazala boginja Izida, zato se je pridružil njenim vernikom in jo častil. To je poglobljena novost v primerjavi z Lukianovim *Osлом*, saj le-ta ne pozna konca v religiozno misterijskem smislu. Apulej je svoj roman razširil tudi z vloženo pravljico o Amorju in Psihi (v slov. prev. 1925 Anton Sovrè), ki je za pravilno branje in razumevanje Apulejevega dela najbrž ključnega pomena. Zasediti je namreč številne podobnosti med Lucijem in Psiho. Oba morata zaradi radovednosti, ki sta jo zagrešila, prestati vse mogoče preizkušnje, da bi se na koncu združila oz. srečala z božanstvom.

Lucijeva zgodba sama po epski zasnovi in dolžini ni nič več kot povest, z vsemi vloženi zgodbami pa doseže obseg, ki ustreza romanu. Resda je struktura zategadelj ohlapna in majava, saj vložene zgodbe, novele in že omenjena pravljica o Amorju in Psihi neposredno z dogajanjem nimajo zveze. Prav nasprotno: neprestano ga trgajo, zavirajo in prekinjajo. S tem pa ni mogoče govoriti o manjši pomembnosti ali priljubljenosti dela, ker je Apulej vplival na avtorje pikaresknh romanov, na Boccacciova dela, Lafontainea, ob tem pa doživljal velik uspeh pri bralcih, zaradi česar se je dela prijel epiteton »zlati«.

Primož Simoniti velja za odličnega prevajalca in poznavalca antičnih romanov. Prevedel je že Petronijev *Satirikon*, Heliodorove Etiopske zgodbe in napisal tehtni študiji o teh delih ter o antičnem romanu nasploh. Prevesti Apulejev roman ni bilo lahko delo, saj v originalu ne manjka neologizmov, besednih iger in zvez, ki izpričujejo razvit jezikovni talent in domišljijo. Vse to je mogoče občutiti tudi v slovenskem prevodu, ki daje pravi estetski užitek. Pozornost torej to delo nedvomno zasluži, kajti pomeni literarno-zgodovinsko vrednost, ob tem pa še prijetno in zanimivo branje.

Slavko Šerc

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Pregled po književnih časopisih začnemo tokrat s puljskim časopisom za kulturo, književnost in družbena vprašanja *Istre*. Iz njega omenjamo esej Krešimira Nemca o zgodnji novelistiki Juša Kozaka. Nemeč označuje Juša Kozaka kot pripadnika tistega rodu slovenskih književnikov, ki so začeli ustvarjati ob izteku moderne in pred katerimi je bila naporna naloga, da so si iskali lastni izraz in prostor za umetniško delovanje v nekem izrazito zmedenem in tesnobnem času. Zgodnjo Kozakovo novelistiko razdeljuje na tri tematske skupine: otroštvo, domovina — vojska — vojna, zaporji. Čeprav je nagnjenost k dramatičnemu in ekstatičnemu v Kozakovih novelah iz tega obdobja bolj poudarjena kot pa želja po meditativnem, je že tu opaziti prodor refleksivnih sestavin v pripovedno tkivo novele. Tako Nemeč še ugotavlja, da je zgodnja novelistika Juša Kozaka zanimiva iz vsaj dveh razlogov: prvič se z enim svojim delom pridružuje slovenskim ekspresionističnim tokovom, drugič pa ta dela z nekaterimi strukturnimi vidiki, zlasti z vse močnejšim

združevanjem refleksivnih in esejističnih sestavin, s poudarjenim avtobiografizmom in premikom k pripovedi v prvi osebi kažejo na logičen razvoj k »maski« kot najznačilnejši obliki Kozakovega pripovedništva. Isti avtor piše v tej številki (3—4) tudi o novem romanu Mirka Božiča *Telesa in duhovi*, ki sestavlja z njegovima prejšnjima romanoma (izšla že v letih 1952 in 1955) trilogijo.

Deveta številka beogradske Književnosti prinaša dvanajsto nadaljevanje Kermaunerjevih *Mesecev z dnevnikom*, ki pa je tudi zadnje. Na 26 straneh se Taras Kermauner loteva marsičesa: začena s polemiko z Mitjem Ribičičem, nato udarja po Borisu Pahorju, se spopada med drugim s tezami o samostojni Sloveniji, navrže trditev, da je zgodovinska krivda slovenskega meščanstva v tem, da je Slovenijo zaklepalo pred industrializacijo, češ da je ta temeljni pogoj za evropski razvoj, primerja tudi Pahorja s Kocbekom, ki je najvišji vzpon polpretekle slovenske zgodovine itd. Mesecem z dnevnikom sledi znano pismo Mitja Ribičiča Tarasu Kermaunerju, ponatisnjeno iz Naših razgledov. Slovenski prispevki pa se s tem v Književnosti ne končajo. Nadaljujejo se, kajpak spet polemično, slovensko. Tine Hribar se v svojem sestavku obrača na Vojana Rusa, jabolko spora pa je Pirjevčeva posmrtno izdana knjižica *Vprašanje o poeziji — vprašanje naroda*. Jabolko spora je po svoje tudi priloga Dela Književni listi, katere uredništvo (ali uredništvo Dela) ni objavilo Hribarjeve obrambe dela Dušana Pirjevca, ki ga je Vojan Rus »kot izvrševalec zahtev takšnih ali drugačnih marksistov« napadel kar v treh nadaljevanjih v Književnih listih. Pa ne samo da uredniki Dela niso objavili Hribarjevega zagovora — do tega imajo seveda vso pravico — ampak so bili, kot pravi Hribar, vztrajno gluhi za vsakršna Hribarjeva posredovanja, ko je šlo za usodo njegovega

članka. Takšna »potuhnjena« drža urednikov v uredništvu Dela je Tineta Hribarja prizadela, in sicer, kakor je mogoče razpoznati iz zapisa, ne toliko po osebnih kolikor po strokovni, filozofski plati. Iz članka je tudi razvidno nesoglasje okrog odločitve Slovenskega filozofskega društva. Hribar dopušča možnost za krivdo Vojana Rusa in Božidarja Debenjaka, ker še do danes ni preosnovana Zveza filozofskih društev Jugoslavije. Tine Hribar si namreč prizadeva za svoboden razvoj filozofske misli, ki ga lahko zagotovi le resnična samoupravnost Zveze filozofskih društev Jugoslavije, to se pravi enako-pravno skupno upravljanje vseh republiških in pokrajinskih filozofskih društev. Književnost pa med drugim še objavlja prevod razmišljanja Jana Mukašovskega *Ali ima lahko estetska vrednost v umetnosti univerzalen pomen?* Vprašanje je po Mukašovskem širše; zastavlja ga z mislijo, ali je za zgodovino katerekoli umetnosti mogoče ali celo nujno, da kot delovno hipotezo dopušča obstoj univerzalne estetske vrednosti. Vprašanje, kot pravi dalje, ni brez pomena, če pomislimo na naravo umetnostne zgodovine, kajti ta zgodovina mora obravnavati svojo snov kot posledico in predmet nenehnega dogajanja. Med ocenjevanimi knjigami se kar dvakrat pojavlja Asanovičeva zbirka novel *Noč na Golem brdu*; o njej pišeta Ivan Salečić in Radoslav Rotković. Draško Redžep pa razmišlja o knjigi, ki jo je uredil Drago Štambuk in ji dal naslov *Insulae*. To je cvetnik nove hrvaške lirike, ki prinaša pesmi dvanajstih hrvaških pesnikov.

Dobili pa smo že tudi 10. številko Književnosti. Med drugim prinaša »pričevanje« Žika Pavloviča z naslovom *Pokolenja: peklenski galop (I)*. Svoje razmišljanje o literaturi in njenih snovalcih v njej gradi na odlomkih iz del Jožeta Javorška, Vitomila Zupana in Tarasa Kermaunerja. Ta številka Književnosti med drugim tudi ponatiskuje

pogovor z Josipom Vidmarjem, kakor je izšel v titograjski Pobjedi, ko so mu podelili letošnjo Njegoševo nagrado, najvišje jugoslovansko priznanje za literarno ustvarjanje. Z Vidmarjem so se pogovarjali Jože Horvat, Momir Marković in Jože Volfand. Vidmar med drugim odgovarja o svojem doživljanju Petra Petrovića Njegoša, o tokovih, ki se zaznavajo v današnji kulturi, o bodoči razširitvi svoje knjige *Obrazi*, za katero je dobil nagrado, o polemiki med Tarasom Kermaunerjem in Mitjem Ribičičem itd.

Novosadski Letopis Matice srpske (7—8) je v celoti uglašen na temo revolucija v pesmi. Tako med drugimi objavljajo poezijo mlajši pesniki poleg srbskih še madžarski, slovaški in rusinski, prav tako pa so ponatisnjeni tudi pripovedni in pesniški prispevki iz medvojnega časa in spod peresa nekaterih že pokojnih književnikov in družbenih delavcev. Tako je objavljena pesem *V snegu* Jovana Popovića, tri pesmi objavlja Vasko Popa, dve Pavle Ugrinov, pet jih je spod peresa Miroslava Antića, dve je napisal Ervin Šinko, Jovan Veselinov je napisal spomine z naslovom *Diverzanti*, objavljen pa je tudi odlomek iz vojnih spominov Kosta Nagyja pod naslovom *Vstaja*. Odlomek je iz njegove knjige, ki je izšla spomladi pri zagrebški založbi Spekter. Avtor, prvoborec, armadni general in pisec več del iz vojnega časa, se v njem spominja svojega prihoda v Karlovac avgusta leta 1941 in svojih stikov z nekaterimi hrvaškimi revolucionarji. Spomini so napisani živo, njihova dokumentarnost je ovita v preprost, topel slog. Celotna številka je opremljena z nekaj reprodukcijami in s posnetki vojvodinskih spomenikov revoluciji.

Dvojna številka zagrebškega Foruma (7—8) prinaša drugi del memoarskega besedila Jare Ribnikarjeve pod naslovom *Življenje in zgodba*. Prvi del je izšel pred dvema letoma. V njenem ekspresivno napisanem besedilu se pre-

pletajo utrinki iz mladosti, iz polpreteklega obdobja, vojne, in sedanosti, vrstijo se neznanci in znane osebnosti, Tito, Ivo Andrić, Heinrich Böll, pa Slovenci Ciril Kosmač, Ciril Zlobec, Anton Ingolič, Mira Miheličeva, Beno Zupančič in še vrsta drugih književnikov in politikov. Privlačno, poetizirano besedilo, polno refleksij in nenavadnih asociacij, izklesan, učinkovit slog. Pa tudi besedilo, ki so ga porodile nevsakdanje življenjske okoliščine in izkušnje. Med literarnimi prispevki prinaša Forum tudi 24 pesmi Ota Šolca, pripoved v nadaljevanjih z naslovom *Prezimovališče* spod peresa Nusreta Idrizovića ter obširen prispevek o liriki Giovannija Pascolija, enega najbolj priljubljenih, ljudskih, italijanskih pesnikov s preloma stoletja. Frano Čale je o njem napisal izčrpen esej z navedbo literature ter tudi pripravil izbor iz lirike v lastnem prevodu. Predstavil je 36 Pascolijevih pesmi in jih opremil s komentarji. To je doslej verjetno najpopolnejša predstavitev Pascolijevega dela pri nas, saj obsega skoraj celo pesniško zbirko. Pod skupnim naslovom *Metempsihozo* se Stjepan Benzon predstavlja z 52 svojimi pesmimi; torej spet cela pesniška zbirka. Zlata Kolarić-Kišur pa objavlja svojo dramo iz sodobnega življenja z naslovom *Vse ali nič*. Če že navajamo literarne prispevke, naj še omenimo deset pesmi Mirjane Jelenove z naslovom *Z glasom svetlobe v mračen dan*. Esejistični sestavki so v tej dvojini številki Foruma v pretežni manjšini.

Osma številka vzhodnoberlinskega časopisa Neue Deutsche Literatur prinaša pod naslovom *Dediščina in izročilo* predvsem literarne prispevke in nekaj knjižnih ocen. Tako se za odlomkom iz romana zvrsti pripoved, črtica in lirika. Peter Gosse objavlja dva soneta in tri lirična razmišljanja pod skupnim naslovom *Viseti na življenje*, knjižni ocenjevalec in esejist tega ča-

sopisa Werner Neubert se predstavlja s proznim prvencem *Smrt igra 66*, Walter Flegel je prispeval spominski zapis *Ni hotel postati častnik* itd.

Na uredništvo Sodobnosti je prispela tudi 8. številka bratislavskega literarnega glasila Slovenské pohľady, ki se začne s programskim zapisom *Zgodovinsko poslanstvo*, ki ga je Vladimír Čerevka napisal pred XVI. kongresom komunistične partije Češkoslovaške. Na to sta ubrana tudi naslednja prispevka, in sicer pesem Deziderja Banga *Moja*

domovina ter novela Andreja Plávka *Ramona*, ki posega v jesen v Bratislavi leta 1945. Pod naslovom *Časopis literarne kontinuitete* piše Karol Rosenbaum o glasilu Slovenské pohľady, tej »magistrali slovaške literature«, dolgi že zelo stoletje. Med drugimi prispevki je še precej poezije, s kratkim zapisom pa se oglašata tudi namestnik urednika tega časopisa Peter Andruška, znanec z blejskih mednarodnih pisateljskih srečanj.

A. A.

Jože J.
Petelin

Aforizmi

Poštena misel nikdar ne uboga povelja »mirno!«.

Hladno vojno vedno začenjajo politiki s prevročimi glavami.

V bitki za standard padajo zadnje trdnjave človečnosti.

Ne iščite izgubljene generacije! Tu smo!

Potem, ko je leva zaprl v kletko, je kralj živali postal on. Človek!

Svoboda je . . . nekaj, česar si ne upam povedati.

Klasični pesniki so pisali pesmi o modrih očeh, moderni pa take o modri galici.

Zastava je lahko imenitno jadro!

Uporniki brez razloga so postali principi iz pravljic!

V lovu za resnico je človek velikokrat uporabljal tiralico.

S preostrim satirikom ponekod ravnajo kot z zdravilom. Postavijo ga v temen, hladen in suh prostor.

Zakaj pišem aforizme? Ker je pri nas že tako prevelika devalvacija besed.

Med vojno je zavzemal položaje, zdaj pa stališča.